

De laatste keuze

Colofon

ISBN: 978 94 6365 822 5
1e druk 2025
© 2025, Hans Izaäk Kriek

Uitgeverij Elikser
Ossekop 4
8911 LE Leeuwarden
www.elikser.nl
Kriek Media Publishing
Drukwerk: CSL digitaal B.V.

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra
Omslagontwerp, mede mogelijk gemaakt door The Author's Point (VS)

Internationale Engelstalige versie – uitgegeven door
The Author's Point (VS):

- Paperback: ISBN 978-1-80623-783-8
- eBook: ISBN 978-1-80623-782-1
- Hardcover: ISBN 978-1-80623-784-5

eBook Nederlandse versie: 978-4-665-825-6

Over deze uitgave

*Deze uitgave maakt deel uit van een internationale publicatie en wordt wereldwijd uitgebracht onder dezelfde titel en vormgeving. De oorspronkelijke Engelstalige versie, *The Last Choice*, verscheen bij The Author's Point (Verenigde Staten). De Nederlandse uitgave *De laatste keuze*, is speciaal aangepast voor de Nederlandstalige lezer, met behoud van de oorspronkelijke intentie en thematiek.*

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

De laatste keuze

HANS IZAAK KRIEK,
Journalist en auteur

MARK KRIEK, idee en inspirator

*‘De dood is de grote bevrijder,
de laatste stilte na het lawaai van het leven.’*

— Virginia Woolf, Britse schrijfster

Voorwoord

Het idee voor dit boek begon met een diep persoonlijke vraag, aangewakkerd door mijn zoon: hoe gaan we als samenleving om met de dood? Het schrijven van *De laatste keuze* stelde ons in staat de complexiteit van keuzevrijheid, waardigheid en moraliteit te verkennen door de ogen van diverse personages. Hoewel de verhalen in dit boek fictief zijn, zijn ze geworteld in de realiteit waar veel mensen wereldwijd mee te maken hebben.

Ons doel is niet om pasklare antwoorden te geven, maar om reflectie en dialoog aan te moedigen over een van de meest ingrijpende ervaringen in het leven: het einde ervan. We nodigen u, de lezer, uit om met ons mee te reizen en na te denken over wat waardigheid, autonomie en geloof betekenen in het aangezicht van de dood.

Hans Izaak Kriek

Een opmerking over fictie en werkelijkheid

De laatste keuze is een fictief werk. Hoewel het inspiratie put uit actuele debatten en ethische dilemma's, zijn alle namen, personages, instellingen en gebeurtenissen in dit boek volledig verzonnen. Elke gelijkenis met bestaande personen, levend of overleden, of met echte instellingen, berust op louter toeval.

De standpunten en scenario's die in dit boek worden weergegeven, zijn puur fictief en mogen niet worden geïnterpreteerd als commentaar op specifieke personen, organisaties of gebeurtenissen in de echte wereld. Dit boek is bedoeld om discussie en bezinning te stimuleren, en niet om een feitelijke weergave te bieden of een bepaalde visie te ondersteunen.

Met deze disclaimer willen we benadrukken dat de thema's die in dit boek worden verkend, deel uitmaken van een bredere dialoog over autonomie, ethiek en persoonlijke keuze, zonder dat ze worden gezien als een weergave van bestaande beleidsmaatregelen of overtuigingen.

Inleiding: De laatste keuze

Wat betekent het om zelf te kunnen bepalen wanneer het leven voltooid is?

De laatste keuze is een roman die deze vraag centraal stelt. Het verhaal verkent de diepste dilemma's van het menselijk bestaan: hoe we omgaan met verlies, met pijn, met schaamte en schuld. En bovenal: hoe we omgaan met de vrijheid om te beslissen over ons eigen einde.

De inspiratie voor dit boek ontstond uit gesprekken met mensen die zich gevangen voelden in hun omstandigheden: door ouderdom, ziekte, eenzaamheid, of door morele en wettelijke beperkingen die hun samenleving hun oplegt. Het confronteerde me met vragen die geen eenduidig antwoord kennen. Wat gebeurt er wanneer een mens verlangt naar een waardige manier om afscheid te nemen? Welke botsingen ontstaan er tussen persoonlijke autonomie en de stemmen van religie, cultuur of politiek? En wat zegt dat over de manier waarop we als samenleving naar sterven kijken?

Het boek volgt verschillende hoofdpersonen, ieder met hun eigen achtergrond en strijd. Hun verhalen raken elkaar en spiegelen ons iets voor: dat sterfelijkheid niet alleen een persoonlijke realiteit is, maar ook een collectieve uitdaging. Hoe we erover spreken, hoe we ermee omgaan, hoe we de dood veroordelen of juist omarmen—het zegt iets over ons als mens en als samenleving.

De laatste keuze wil geen antwoorden voorschrijven. Het nodigt de lezer uit om mee te reizen met de personages, hun keuzes te overdenken, en stil te staan bij de vraag: als het moment daar zou zijn, hoe zou jij dan willen dat het eindigt?

Hoofdstuk 1

De definitieve keuze van Wim Devries

De taxi sneed door de ijzige Zwitserse lucht, een eenzame streep op een deken van oneindige stilte. Wim Devries keek uit het raam, maar de besneeuwde bergen en de glinsterende bergtoppen waren slechts een vaag decor voor de film die zich in zijn hoofd afspeelde. Het was het verhaal van zijn leven, een verhaal dat zich had ontvouwd in hoofdstukken van ambitie, liefde, verlies en eenzaamheid.

Het begon allemaal in Amsterdam, 1945, in een naoorlogs gezin. Zijn jeugd was geen sprookje, maar een fundament van logica en rationaliteit. Zijn vader was een nuchtere onderwijzer, een man van principes en kennis. De waarheid was voor hem te vinden in boeken en feiten. Zijn moeder was secretaresse op een advocatenkantoor, een vrouw die de kracht van een georganiseerde, kritische geest belichaamde. In hun huis, waar de geur van schoolboeken en het harde getik van zijn moeders typemachine de sfeer bepaalden, waren emoties zelden een onderwerp van discussie. Het ging over principes, logica en feiten. Wim was geboren in een tijd waarin de wonden van de oorlog nog schrijnden en de kranten waren de onbetwiste stem van de waarheid. Dit was de voedingsbodem voor zijn persoonlijkheid: een man die logica boven gevoel stelde en de wereld bekeek door de lens van rationaliteit.

Al op jonge leeftijd raakte Wim gefascineerd door verhalen, niet die uit de fictie, maar die uit de rauwe, onbewerkte werkelijkheid. Hij herinnerde zich nog de geur van inkt en papier in de kleine, dampende drukkerij waar zijn vader hem eens mee naartoe had genomen. De mechanische dreun van de

persen, de zweetlucht vermengd met de scherpe, bittere geur van inkt en de geur van nieuw papier – dat alles was een zintuiglijke ervaring die zich voor altijd in zijn geheugen had gegrift. Hij zag zijn familienaam onder een lokaal krantenartikel en wist onmiddellijk dat hij daar ooit zijn naam wilde zien staan. Op zijn vijftiende begon hij met schrijven voor de schoolkrant, een bescheiden start die hem al snel een klein netwerk opleverde bij de lokale media. Het was de eerste stap op een pad dat hem ver van huis zou voeren, weg van de veilige haven van zijn jeugd.

Wims ambitie om journalist te worden, kreeg steeds vastere vorm. Op 2 november 1963 kwam het schokkende bericht dat John F. Kennedy, de 35ste president van de Verenigde Staten, was vermoord in Dallas, Texas. Wim hoorde het nieuws op de radio. 's Avonds werd het onderwerp aan de eettafel besproken, in de stilte van zijn ouderlijk huis. Hoewel Amerika ver weg leek, raakte dit drama iedereen. Het was de eerste keer dat Wim de kracht van nieuws in zijn volle omvang voelde. Waarom zou iemand zoiets doen? dacht Wim, terwijl hij de krantenkoppen streefde, alsof hij de waarheid kon aanraken. Hij begon obsessief met het verzamelen van artikelen over de moord. Knipsels uit de krant, foto's, elk detail werd vastgelegd. Hij zei tegen zijn vader dat hij het spectaculair zou vinden om van dichtbij te zien hoe de media te werk gingen. 'Wat zou je doen, Wim?' vroeg zijn vader, zijn ogen verborgen achter een wolk van sigarettenrook.

'Nou, simpel,' antwoordde Wim met een vastberadenheid die zijn vader niet gewend was, 'verslag doen en interviews maken.'

Zijn vader glimlachte, een zeldzame, goedkeurende glimlach. 'Dat klinkt leuk, Wim, ga daar maar een stukje over schrijven in de schoolkrant.'

Wim deed precies dat. Hij volgde het nieuws over de moord op Kennedy op de voet en was zeer geïmponeerd door de begrafenis, die hij volgde bij zijn tante Antoinette. Zij was de enige in de familie die over een televisie beschikte. Hij keek gebiologeerd naar de zwart-witbeelden van de affuit waarop de kist van de president werd voortgetrokken door paarden, gevolgd door Kennedy's rijpaard met de omgekeerde laarzen. Hij voelde een golf van opwinding. 'Daar had ik graag bij willen zijn,' zei hij tegen zijn tante, zijn blik onafwendbaar gericht op het scherm. Dagenlang sprak hij over de gebeurtenis, de symboliek en de onontkoombare kracht van de media.

De dienstplicht als opleiding

In oktober 1965 moest Wim zijn dienstplicht vervullen. Hij meldde zich in Vught bij de Frederik Hendrik Kazerne, een wereld die compleet haaks stond op zijn rustige Amsterdamse bestaan. Discipline stond hoog in het vaandel. De eerste dagen bestonden uit rennen in de looppas en de ongewone taak om zijn eigen was te doen en te strijken. De sergeant van de week kwam dagelijks de kamer inspecteren; het bed moest op de juiste manier worden opgemaakt en de kledingkast moest onberispelijk geordend zijn. Wee de soldaat wiens kast niet in orde was.

Het eten in de kantine was een collectieve, chaotische ervaring. Met een bord in de hand stond hij in de rij, waar het eten min of meer op zijn bord werd 'gegooid'. 's Avonds, terug op de kamer, mocht er een biertje worden gedronken, en kwamen de verhalen van de militairen los. Er werd veel gelachen, over het harde werk en de strenge sergeanten. Elke ochtend moesten ze een tocht maken van zo'n vijf kilometer, een uitputtingsslag die hij met journalistieke precisie analyseerde. Ze leerden om te gaan met de wapens, zoals een Garand-

geweer, en de eerste oefeningen vonden plaats op de uitgestrekte, zanderige vlaktes van de Drunense Duinen. Tijdens een nachtelijke wacht dacht Wim aan de Kennedy-begrafenis en wist: ik wil de wereld uitleggen, niet bevechten.

Na twee maanden werd Wim overgeplaatst naar Arnhem. Hij kwam terecht bij het 11e Bataljon Garde Grenadiers, gelegerd in de Saksen Weimar Kazerne. Wim werd jeepchauffeur en werd toegevoegd aan de S1, een officier die verantwoordelijk was voor de communicatie en de oefensessies. Zo ging Wim in 1968 als kwartiermaker vooruit naar La Courtine in Frankrijk. Hij maakte verslag van de oefeningen en kreeg ook inzicht in de militaire communicatie naar de compagnies. Het was een fascinatie die hem niet meer losliet. Hij voelde zich als een vis in het water in deze gestructureerde, efficiënte omgeving. Het was een opmaat naar zijn latere loopbaan in de journalistiek, waarin hij de waarde van informatie en het principe van communicatie leerde begrijpen.

Wim dacht met plezier terug aan zijn militaire dienstplicht en was trots dat hij zich Grenadier kon noemen. Op een speciale dag werd hem gevraagd op te treden als vaandelwacht. Samen met vijf collega's met het geweer over de schouder, een officier en een sergeant die het vaandel droeg marcheerde hij op Koninginnedag door de stad Arnhem. Hij voelde de adrenaline door zijn aderen lopen.

In juni 1967 zwaaide Wim af. Hij overlegde met zijn vader wat hij zou kunnen doen met zijn toekomst. De militaire ervaringen hadden hem een nieuw perspectief gegeven. Hij besloot een opleiding te volgen op de School voor de Journalistiek in Utrecht. En ja hoor, dat was wat hij fantastisch vond. De school was een kruispunt van theorie en praktijk. Hij leerde de principes van de journalistiek, de interviewtechnieken en hoe hij in de praktijk een vraaggesprek moest leiden. Dit was

de definitieve stap op weg om de journalist te worden die hij altijd al in gedachten had.

De onverschrokken journalist

Begin jaren zeventig, na zijn studie, was Wim Devries een man vol ambitie en jeugdige overmoed. Met een map onder zijn arm, gevuld met de beste artikelen die hij had geschreven tijdens zijn journalistieke opleiding, stapte hij het statige kantoor binnen van de hoofdredacteur van *Het Dagblad van Noord Holland*. De man keek hem vragend aan, de rook van zijn sigaret hing als een zware wolk om zijn hoofd. De sfeer was geladen met de doordringende geur van oude kranten en sterke koffie, een geur die Wim voor altijd met zijn droom zou associëren.

‘Ik ben de journalist die u zoekt,’ zei Wim met een lef dat hij diep vanbinnen niet voelde. Zijn hart klopte in zijn keel, maar zijn stem bleef vastberaden. De hoofdredacteur keek hem doordringend aan en vroeg naar zijn ervaring. Wim antwoordde direct: ‘Ik heb mijn opleiding aan de School voor de Journalistiek goed afgerond en mijn eerste stappen daarvoor al gezet bij het schrijven in een schoolkrant en het magazine van mijn zwemvereniging.’ De man glimlachte, een dunne lijn die zijn gezicht doorkruiste. Hij zag in hem de brutale journalist in spe die hij zocht. ‘Prima,’ zei hij. ‘Ik stuur je naar bureauchef Bert Kerkhoffs. Hij zal je een plek geven op de redactie.’ Opgelucht en met een rode kop verliet Wim het kantoor en liep naar de redactie, waar het geratel van de typemachines de soundtrack van zijn nieuwe leven was. Hij voelde de adrenaline door zijn aderen stromen; de adrenaline van een man die een kans had gegrepen, een droom had nagejaagd en had gewonnen.

Zijn eerste opdracht was even ongebruikelijk als symbolisch:

hij moest uitzoeken wie in Amsterdam de grootste yucca had. Het was een test van zijn doorzettingsvermogen en creativiteit, maar Wim maakte er een doorslaand succes van. Zijn artikel leidde tot honderden reacties van lezers en zorgde ervoor dat hij een blijvende eerste indruk achterliet. De redactie was verrast en Bert Kerkhoffs was tevreden. Wim had zijn sporen verdiend.

Langzaam groeide hij uit tot een gerespecteerd journalist die verslag deed van acties door vakbonden, gijzelingen en interviews met voorzitters van maatschappelijke organisaties. Hij bouwde zorgvuldig zijn netwerk uit, inclusief contacten met de plaatselijke politie.

Een paar jaar later vervulde hij een langgekoesterde wens. Hij stapte over naar de regionale omroep. Op pad gaan met een microfoon en een recorder, als een volwaardige radioverslaggever, was altijd zijn diepste wens geweest. Zijn warme, heldere stem bleek perfect voor de radio. Hij specialiseerde zich in onderwerpen over politie, justitie en defensie en reisde naar Den Haag om verslag te doen vanuit het parlement. De machtige gangen van het Binnenhof werden zijn tweede thuis en hij leerde de subtiele spelregels van de politieke journalistiek.

Zijn hoogtepunten waren de gijzeling van het Indonesisch consulaat en de kraakrellen in de Vondelstraat. Tijdens de gijzeling beschreef hij in rechtstreekse uitzendingen de ernst van de situatie, terwijl hij de man met het touw om zijn nek op het balkon in het vizier hield. De adrenaline van de live-uitzending gaf een roes die hij nergens anders vond. Later, bij de rellen in de Vondelstraat, zag hij hoe burgemeester Polak het leger moest inzetten met tanks en rupsvoertuigen van de marechaussee om de barricades op te ruimen. Hij herinnerde zich de chaos, het geluid van brekend glas en de sirenes,

en de vastberadenheid in de ogen van de soldaten. Hij probeerde de hoofdcommissaris Sanders van de Amsterdamse politie te interviewen, maar deze rende weg, een teken van de chaos van die dagen. In mei kreeg Wim de kans om met een persreis mee te gaan naar Seattle, waar hij de topbestuurder van de Boeing-fabriek interviewde. Het was een geweldige ervaring die de kroon op zijn werk zette. Na deze reis keerde hij terug naar Amsterdam voor een week rust, onwetend van de aardverschuiving die hem te wachten stond.

De vrouw die de deuren opende

Het was kort na zijn terugkeer uit Seattle dat zijn leven voor goed veranderde. Het was de zomer van 1987, een zwoele avond in een jazzclub aan de Prinsengracht. Daar, tussen de rokerige sfeer en de klanken van een saxofoon, zag hij haar zitten. Anna was anders dan de vrouwen die hij tot dan toe had gekend. Ze werkte als kunsthistorica en sprak gepassioneerd over schilderijen, muziek en literatuur. Waar Wim analytisch en kritisch was, was Anna warm en dromerig. Haar ogen waren de mooiste bruine ogen die hij ooit had gezien, een spiegel van haar hartstochtelijke ziel. Hij had de moed verzameld en was naar haar toe gelopen, zijn hand trilde terwijl hij haar een drankje aanbood. Ze had zijn zenuwen doorzien en zijn aanbod met een glimlach geaccepteerd. Ze discussieerden over politiek en filosofie, lachten om elkaars tegenstrijdigheden en deelden verhalen over hun reizen. De chemie was onmiddellijk, de aantrekkingskracht onweerstaanbaar. Het was het begin van een hartstochtelijke relatie. De liefde voor Anna veranderde alles. Na overleg met zijn hoofdredacteur, die zijn verandering al snel had opgemerkt, besloot Wim zijn buitenlandse reizen te annuleren. Hij wilde een ander en beter leven met Anna, een leven vol liefde en

passie. Zijn werk als journalist gaf hij niet op, maar de nadruk verschoof. In plaats van de eeuwige reiziger werd hij presenter en eindredacteur, iemand die richting gaf en verhalen samenbracht. De roeping van de journalistiek verdween niet, maar kreeg een nieuwe vorm.

Anna en Wim waren elkaars tegenpolen: zij hield van structuur en geborgenheid, hij van avontuur en spontaniteit. Maar juist die verschillen lieten hen groeien. Hun relatie bloeide op in de jaren die volgden, een aaneenschakeling van kleine, intieme rituelen. Elke zondagochtend luisterden ze samen naar muziek, hun lichamen tegen elkaar gedrukt op de bank, de klanken van jazz of klassieke muziek als de soundtrack van hun leven. Ze gingen samen naar de bioscoop, een onschuldige uitje dat voor hen een geheim, sensueel spel was. Wim herinnerde zich levendig de bioscooprok van Anna, een wijde jurk met een split aan de zijkant, waar hij zijn hand in stak. Het was een ondeugend gebaar dat de spanning tussen hen opvoerde en Anna's hartstocht opwekte. Na de film, hun hoofden nog vol van de beelden en hun lichamen elektrisch van verlangen, bedreven ze de liefde in bed, een liefde die door de jaren alleen maar dieper werd.

Ze reisden samen, niet meer voor Wims werk, maar voor hun plezier. Hun reizen gingen naar Lanzarote, Tenerife en dichtbij naar Vlieland, waar het heerlijk wandelen en fietsen was. In Juan-les-Pins in Zuid-Frankrijk vierden ze vooral hun liefdesvakanties. Het was een wereld die Wim niet zo goed kende, want vakanties waren er nauwelijks bij zijn familie. Anna daarentegen had ouders die bekendstonden in de Amsterdamse modewereld. Er werd goed geld verdiend. Vakanties waren een regelmatig terugkerend fenomeen, vooral naar de Côte d'Azur. Wim vond het alleen maar fijn want voor hem gold vooral samen met zijn grote liefde zijn.

Anna en Wim besloten ook naar Israël te gaan, waar beiden nog nooit waren geweest. Ze boekten een reis naar Tel Aviv met een touroperator. Tel Aviv was uitgegroeid tot een moderne stad, veel mensen en druk verkeer. Ze gingen ook naar Jeruzalem om daar de plaatselijke markten te bezoeken en te kijken hoe verschillende religies met elkaar samenleefden. Ook bezochten ze Betlehem op de Westelijke Jordaanoever met de Geboortekerk, de plek waar volgens de overleveringen Christus was geboren, en ook de pelgrimsroute waar Jezus met het kruis de weg aflegde naar Golgotha. In Jeruzalem gingen ze naar de westmuur, de plek waar miljoenen mensen naartoe kwamen om daar een briefje met wensen in de muur te stoppen. En natuurlijk deed Wim dat ook. De mannen en vrouwen waren gescheiden en Anna keek toe over de rand hoe Wim zijn briefje in de muur stopte. Hij had op dat briefje geschreven dat hij een lang en gelukkig leven wilde samen met zijn grote liefde Anna. 'Kan ik op je rekenen God' had hij er nog bij geschreven. Het was een uiterst emotionele belevenis voor beiden.

Op een dag gingen Wim en Anna de stad in, Anna had een verrassing voor hem. 'Volg me maar en zie waar we uitkomen.' Wim keek haar aan en zag haar ogen glinsteren. Ze kwamen aan bij het Rijksmuseum en stapten gearmd naar binnen. Met de tickets in de hand gingen ze naar de speciale tentoonstelling van Rembrandts werken. Speciale aandacht natuurlijk voor de *Nachtwacht*, maar ook voor de *Joodse bruidloft*. Ze stonden te kijken voor het schilderij en Wim kneept even in de billen van Anna. Dit was zeker de bedoeling. Anna keek hem liefdevol aan: ja, jij snapt ook alles. Het was 1989, ze hadden er al vaak over gesproken om de huwelijksboot in de IJ-haven te laten varen. In de komende maanden bespraken ze hoe en wanneer de trouwerij zou plaatsvinden.

Op 7 juni 1990, op zijn verjaardag, trouwden ze. Wim had de datum speciaal gekozen en lachend tegen Anna gezegd: 'Dan kan ik onze trouwdag nooit vergeten.' Ze hadden elkaar ten huwelijk gevraagd voor de deur van het jazzcafé waar ze elkaar voor het eerst hadden ontmoet. Het was een symbolische daad, een belofte om de liefde die in die club was geboren, voor altijd te koesteren. Wim en Anna waren intens gelukkig en straalden dit ook uit naar de buitenwereld. Wim was niet langer een gesloten einzelgänger, maar een geopend mens die het leven omarmde.

De plannen voor een eigen bedrijf bleven hen prikkelen. Wim begon met een collega een project om mensen te coachen in het omgaan met de media, en het succes bleef niet uit. De opdrachten stroomden binnen en op een dag besloten ze naar een notaris te stappen om het bedrijf De Communicatie Groep op te zetten. Hij liet het bedrijf inschrijven bij de Kamer van Koophandel in Amsterdam. Wat waren ze trots. 'Ja,' riep Anna, 'we hebben een eigen bedrijf!'

De business groeide zo hard dat Wim overwoog: 'Misschien moet ik wel mijn baan als journalist opzeggen, wat denk je?' Anna knikte instemmend. 'Ja, dat lijkt me een goed plan. Je moet het wel goed voorbereiden.' Met een speciale regeling nam Wim in 1994 ontslag en hij huurde een pand aan de Plantage Kerklaan bij Artis. Anna zorgde voor de inrichting en Wim kocht de camera's en studiobenodigheden. Het zag er allemaal veelbelovend uit.

De onverwachte wending

In de zomer van 1994, tijdens een vakantie in Juan-les-Pins in Zuid-Frankrijk, sloeg het noodlot toe. Anna voelde zich niet lekker en wilde alleen maar in bed liggen. Van vakantie vieren kwam weinig terecht. Na terugkomst verwees de huis-